

SZÍNHÁZI SZEMLE.

A Vígszínház tovább halad új, egészségesebb programjában: az irodalmi értékű darabok bemutatásában. Most Ibsen és Csehov után Bernard Shawt szólaltatta meg. Sajnos azonban, e szikrázó ötletességű írónak nem a legvilágosabban megalkotott darabját, *Az orvos dilemmáját* hozta színre. E darab Shawnak főtulajdonságait, a problémafelvetés merészségét és igazságát és szellemes, paradoxonszerű dialógusát jól mutatja ugyan, de e sajátságok meglehetősen kuszán font mesén keresztül jutnak érvényre. A darab középpontjában egy kiváló orvos áll, aki a tüdőbaj gyógyítását feltalálta és akinek választania kell két megmentendő élet között: egy nagyon tehetséges, de jellemtelen festő és egy szürke, de jólelkű orvos között. A probléma — az t. i., hogy melyik emberfajta értékesebb hát a kettő közül — nagy élességgel és határozottsággal van felvetve, sajnos azonban, nincsen végigvive a maga tisztaságában, hanem más indítékkal kuszálódik össze. Az orvos ugyanis beleszeret a festő feleségébe s így elhatározása nem marad objektív és logikus világhosszúnak, hanem egy más érzésterületről idekevert motívum homályosítja el. Az életben persze megeshetik így, de művészi alkotásban, amely egy határozottan felvetett erkölcsi kérdésre határozott feleletet akar adni, az indítékoknak bármilyen valószínű halmozása is inkább gyöngítő, mint erősítő hatású.

E fő, szinte organikus hiba mellett még egyéb repedések és aránytalanságok is mutatkoznak a dráma épületén. A probléma, amint mindenki megítélheti, nem elsősorban orvosi kérdés. Hasonló helyzetbe bárki is kerülhet, akinek ember és ember között kell választania. Hogy

azonban az író éppen orvosi miljöbe helyezte témáját, az nem volna baj, csak az a nagy hiba, hogy „ad vocem: orvos” eszébe jut neki mindaz, amit az orvosokról és az orvosi tudományról gondol s azt széltében-hosszában elénk is teregeti. Ez okoskodó párbeszéddek több helyütt szellemesek, általában azonban kissé hosszadalmasak és végre is semmi közük a főmondanivalóhoz. A darab expozícióját igen kinyújtják, úgyhogy a dráma csak nagynehezen, a második felvonás végén indul meg. A széles filozofálgatás különben is éppen e darabban nagyon feltűnően mutatkozó drámaiatlan vonása Shawnak: az egész harmadik felvonás alig egyéb, mint erkölcsi vitatkozás a festő és a négy orvos között. Hogy az író dialektikája ötletes, sok helyütt mély is, azt senki sem vonja kétségbe, de a darabot kelletnél jobban elnyújtja és az akció menetét vontatottá teszi.

A Vígszínház igen összevágó előadásban mutatta be a darabot, de egy-két színész játékához mégis volna megjegyzésünk. Rajnai, a festő ábrázolója, az ú. n. egyszerepű színészek közé tartozik. Valaha a Nemzeti Színházban, *A faun*-ban ért el nagy sikert s azóta mindig ezt a szerepet játssza. Kígyózó mozdulatai, arcának furcsa fintorgatása minduntalan ismétlődnek. Gombaszögi Frida a feleség szerepében ügyesen mozgott, de beszédhibája ...különben erről ne beszéljünk, mert úgyis hiába beszélünk. Góth a sarlatán és nagyképű orvos szerepét jól fogta föl, de az ő játékában gyakran bántó hatású szerepeinek túlságos aláhúzása s az együttesből való szinte tolazkodó maga-kiemelése. A másik két orvos szerepében Szerémy és Tanay majdnem kifogástalanok voltak. A főszerepet, a dilemmába került orvost, Hege-

düs Gyula játszott. Az alakot nem rajzolta egész plasztikusan körül, ábrázolásában volt valami határozatlan, de ez nem az ő hibája, hanem a darabé. Eppen ebben a szerepben bosszulja meg magát az a kupzaság, ami az egész drámának főhibája. Egyes jelenetei azonban ragyogó művészettel voltak megjászva. Különösen ötödik felvonásbeli összetörése marad felejthetetlen; itt nyilatkozott meg Hegedüs színészi stílusának fölve: minél egyszerűbb eszközökkel minél többet kifejezni. Mikor megtudja, hogy az asszony, akiért a fiatal festőt feláldozta, másnak a felesége lett, hirtelen összeroppanását végtelenül puritán játékkal ábrázolta. A vállnak ideges megrándulása, a deréknek kis meghajlása, a lépésnek egy pillanatnyi megingása, az arcnak lepezetett fájdalmas kifejezése: ennyi az egész, de a maga életszerűségében mégis markoló hatású.

* * *

A Renaissance-színház legfrissebb újdonsága Szép Ernő *Lila ákác*-a. A darab azok közé az ú. n. echt pesti levegőjű művek közé tartozik, amelyekkel már egészen torkig vagyunk. Hát még hogyha olyan keresetten és sűrítetten pestiesek, mint ez a darab, amely e típusba tartozó elméművek elcsépelet rekvizitumainak valóságos összefoglaló ismétlése. Elvonul itt előtűnik a városliget, az éjjeli mulatóhelyek, budai kirándulás, az artistavilág és mindez az efajta darabok erőszakoltan jellegzetes nyelvvel, hazug szentimentalizmusával és legolcsóbb romantikájával. Mert, kérjük szeretettel, a mocsárból kinőtt lilium motívumát a múlt század jóviseletű francia drámaíróira támaszkodva már éppen eléggé elcsépeleték ahhoz, hogy e köntösében is rá ne ismernénk. A városligeti és egyéb pesti motívumokat pedig szintén jól ismerjük Molnár Ferencből, aki az irodalom számára felfedezte és meg is unatta őket. Molnár különb tehetség, mint Szép Ernő, de azért valahogy azt ne higgye Szép Ernő, hogy olyan nagy dicsőség Molnár Ferenc epigonjának lenni.

A darabot, ami a külsőségeket illeti, a Renaissance-színház több gondolat adta elő, mint amennyit megérdemelt. Márkus László díszletei

különösen szépek. A két főszereplő, Törzs Jenő és Ilsvay Rózsi közül az első affektált volt, mint mindig, a másodiknak pedig beszéde és mozgása egészen Gál Franciskára emlékeztet: hogy most már melyik utánozza a másikat, azt talán döntsék el egymás között.

Galamb Sándor.

Ipolyi Arnold. Az 1823-ik esztendő, mely a magyar nemzetet s az emberiséget két elsőrangú költőfejedelemmel ajándékozta meg, a magyar tudomány történetében is nevezetes. Ez év szülötte Ipolyi Arnold is, aki nevét a történettudományban, a régészetben s a hazai keresztény műtörténetben megörökítette. Fáradhatatlan kutatója volt a régi családok múltjának, de még inkább azoknak a művészi emlékeknek, melyekből az idők viharos járéra legtöbbször csak elszórt töredékeket hagyott meg. Mint finom műértő, értékes gyűjteményt hagyott hátra, mely most a Szépművészeti Múzeum kaptárát díszíti. A modern művészi életben pedig sokáig vezető egyéniség volt s a Képzőművészeti Társaság elnöki megnyitóiában mélyenjáró fejtegetéseket mondott az újkori festés törekveiről. Irodalmi és tudományos társulataink egymás után legelső tisztségeikbe emelték; az egyházi pályán pedig, melyet mint a pozsonymegyei kis Zohor plébánosa kezdett meg, a besztercebányai, végül a nagyváradi püspöki szék méltóságára emelkedett. E valóban belső és külső fényben gazdag pályának is megvolt azonban a maga fájó pontja, mely teljesen soha nem gyógyult meg. A seb tudományos törekvéseiben érte; nem volt olyan fájdalmas, mint a Bolyaiaké, kiket a viszonyok törpesége ölt meg, de mégis elég volt arra, hogy folyton sajogjon. A tudós életében semmi sem lehet fájdalmasabb, mint a meg nem értés, de még inkább a félreértés és a méltánylat hiánya. Ez Ipolyit a Magyar Mythologia kiadásakor érte, melyet élete főművének tartott. A Kisfaludy-Társaság még 1846-ban pályázatot hirdetett ilyen könyvre s Ipolyi, kit e kérdés már előbb érdekelt, példátlan szorgalommal és nagy lelkesedéssel dolgozott rajta nyole esztendőig. A könyvet itthon Toldy, Reguly, külföldön Grimm Jakab, Schott Vilmos és má-